

РЕЛОКАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАХІДНІ РЕГІОНИ УКРАЇНИ: ЩО ВАЖЛИВО ЗНАТИ ГРОМАДАМ, ЯКІ ХОЧУТЬ ЇХ ПРИЙНЯТИ?

Маркіян Дацишин, Шведсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні"

Для пом'якшення економічних наслідків війни Уряд України запровадив програму сприяння релокації (переміщення) українських підприємств¹ з територій, де відбуваються бойові дії або є такий ризик, у відносно безпечні регіони. Суть програми - допомога у переміщенні обладнання (безплатні перевезення силами АТ «Укрзалізниця» та АТ «Укрпошта»), сприяння у пошуку виробничих приміщень, розселенні працівників (силами відповідних обласних військових адміністрацій) і безкоштовне складське зберігання обладнання у деяких регіонах.

Представники бізнесу визнають таку ініціативу Уряду актуальною. Так, Європейська Бізнес Асоціація (ЕВА) наприкінці березня ц.р. опитала 95 компаній-членів асоціації, з яких щоб залишатися «на плаву» 35% переміщують свої підприємства, а 13% відкривають нові напрямки бізнесу². Дещо раніше 18% опитаних Американською торговельною палатою в Україні (AmCham) компаній-членів повідомили, що уже здійснили релокацію в безпечніші регіони країни³.

У цьому контексті багато громад заходу України побачили можливість для створення робочих місць на своїх територіях та збільшення місцевої фіскальної бази. Відтак – з кожним днем з'являється все більше пропозицій нових локацій для переміщення виробничих потужностей. У цій записці зібрано основні питання, які важливі для того, щоб громада досягнула успіху у цій конкурентній боротьбі зі своїми сусідами.

Куди переїжджають підприємства?

У рамках програми початково планувалося, що підприємства можуть переїхати до дев'яти областей, а саме: Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької, Вінницької, а також південних територій Волинської і Рівненської. Згодом до цього переліку додали ще п'ять областей: Київську, Дніпропетровську, Черкаську, Полтавську та Кіровоградську⁴.

Громади з інших регіонів також можуть намагатися залучити такі підприємства, однак державна підтримка для них (за межами згаданих областей) буде наразі недоступна.

Хто вже переїхав?

Станом на початок квітня 2022 року Мінекономіки інформувало про отримання майже 1200 заявок від бажаючих скористатися цією програмою. На середину квітня понад 250 підприємств вдалося перемістити із зони бойових дій в інші області, з них 121 вже

¹ <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>, а також <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text> та <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text>

² <https://interfax.com.ua/news/economic/819510.html>

³ <https://interfax.com.ua/news/economic/816431.html>

⁴ <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ponad-250-pidprijemstv-iz-okhopenikh-vijnoju-rehioniv-peremistili-v-inshi-oblasti-shmihal.html>

розпочало роботу на новому місці. Ще 430 виробництв, чекають своєї черги на переміщення⁵.

Так, однією з перших переміщених до Рівненської області стала компанія «Димне м'ясо від Тараса» з Києва, яка займається виготовленням в'ялено-копчених м'ясних виробів. У новій локації компанія відкрила лінію нового виробництва потужністю до 200 тисяч банок тушкованої продукції на місяць. Сировину купуватимуть у місцевих постачальників, також планують залучати до роботи місцевих жителів.

До Хотина (Чернівецька обл.) переїхали виробничі потужності компанії-виробника велосипедів з Харківської області, яка у результаті тривалих пошуків нової локації у західних регіонах зробила свій вибір на користь громади, де продемонстрували приязне ставлення до інвестора та швидкість прийняття рішень.

На Львівщині почав працювати великий виробник матраців, евакуйований з Дніпропетровської області. Оскільки така продукція зараз користується підвищеним попитом, враховуючи проблему розміщення внутрішньо переміщених осіб, то чисельність зайнятих на цьому виробництві буде зростати. Також на Львівщину переїхала з Київської області компанія, що займається виробництвом натуральної кави.

До Вінниці переміщені потужності з виробництва промислових охолоджувачів, шатрової продукції компанії UBC group з м. Харків.

Де дізнатися, які компанії планують переїхати?

Компанії, що планують переїзд у безпечніші регіони і хочуть скористатися державною підтримкою, заповнюють Google-форму заявки⁶, у якій вказують вимоги та бажані умови нових локацій (від інженерної інфраструктури – до умов розміщення працівників).

У квітні 2022 року розпочали запуск платформи, що має допомогти перемістити бізнес із «гарячих точок» <https://relocate.prozorro.sale>. Подавати заявки можуть як підприємства, що потребують переміщення, так і компанії, які готові надати для цього приміщення чи інші активи⁷. Такі заявки опрацьовують фахівці Мінекономіки, відповідних обласних військових адміністрацій.

Останні розсилають релевантні заявки органам місцевого самоврядування відповідного регіону, а також розміщують їх у своїх спеціалізованих Telegram-каналах.

Найчисельнішим є телеграм-канал «Релокація Львівська область» (1657 підписників; кілька десятків запитів на переміщення станом на 2.04.22). Інші області також мають свої канали (напр. «Релокація Хмельницька область» (115 підписників; 12 запитів), «Релокація бізнесу у Рівненську область» (43; 1), «Релокація Вінницька область» (18; 1), «Бізнес Тернопілля: релокація, партнерство» (78; 1)).

Важливо, що практично під кожним запитом про релокацію у телеграм-канали представники місцевої влади та приватного бізнесу одразу пишуть відповідь - пропозиції своїх локацій. Моніторинг таких telegram-каналів дає розуміння ключових трендів у суті запитів і спеціалізації компаній.

Також у квітні ц.р. Волинський ресурсний центр за підтримки Програми USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО) презентував запуск інформаційної платформи

⁵ <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ponad-250-pidprijemstv-iz-okhopenikh-vijnoju-rehioniv-peremistili-v-inshi-oblasti-shmihal.html>

⁶

https://docs.google.com/forms/d/1ZAbh9DCUkTfQFhtZZM0EZkhebD_OYsVH2AtovtCPaN4/viewform?edit_request=true&fbzx=5082663897696164038

⁷ <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukrayini-zapustili-bezoplatnu-platformu-dlya-dopomogi-v-relokaciyi-biznesu>

<https://restartbusiness.in.ua/> - каталогу пропозицій для бізнесу від територіальних громад, які готові прийняти та забезпечити належні умови для перезапуску бізнесів на своїй території.

Представникам громади варто переглядати всі доступні канали (незважаючи на назву області), а також варто писати свої пропозиції щодо розміщення у відповідь на подані компаніями запити для релокації у «чужі» регіони. Адже «популярність» напр. Львівської області серед запитів має зворотну сторону – у регіоні вже зафіксовані вищі ставки та ціни, складнощі у пошуку робочої сили, обмежені можливості інфраструктури та місць тимчасового розміщення (готелів та ін).

Усі представники бізнесу та влади, які брали участь у вебінарі 7 квітня ц.р., організованому шведсько-українським проектом, наголошували на важливій ролі різноманітних бізнес-асоціацій чи клубів підприємців (національного та регіонального рівнів) у поширенні інформації та налагодженні комунікацій з підприємцями, які шукають майданчики для переміщення своїх виробничих потужностей. Крім того, варто мати на увазі, що деякі бізнесмени не бажаючи зайвої публічності не заповнюють заявку Мінекономіки, а шукають нові локації через друзів чи колег з числа підприємців у західних регіонах.

Яка інформація про нову локацію потрібна підприємству, що планує переїзд?

Ключові параметри виробничих потужностей та необхідних умов для їх функціонування (від інженерної інфраструктури – до умов розміщення працівників) компанії, що планують переїзд, заповнюють у вищезгаданій Google-формі. Для збору детальної інформації про наявні у регіоні локації для переміщення виробництв Львівська обласна військова адміністрація створила власну Google-форму «Виробничі площі для релокації підприємств з зони бойових дій»⁸, а Івано-Франківська ОВА - окремий сайт <https://www.savebusinessnow.if.ua/>.

Саме на ці показники варто орієнтуватися громаді при підготовці паспортів місцевих локацій, які пропонуються для переміщення підприємств.

Ось перелік даних, які найчастіше запитують бізнесмени, що планують релокацію:

- Наявні виробничі приміщення (місце розташування, площа, кв м, тип приміщення, оснащення, умови користування /оренда, продаж;/ важливо мати якісні фото)
- Наявне/ можливе приєднання до електромереж (потужність)
- Наявність інженерної інфраструктури, комунікацій (вода, газ, тощо)
- Під'їзні шляхи, відстань до транспортної інфраструктури (залізничної, автомобільної) та її стан
- Наявні складські приміщення (куб. м)
- Наявність (відстань) специфічної сировини/ресурсів та/ або місцевих постачальників (тип, обсяг, потенційні джерела/партнери)
- Спроможність місць розміщення переміщених працівників та членів їх сімей у громаді (кількість місць та їх характеристика, умови розміщення)
- Можливість залучення місцевих жителів як працівників (чисельність, кваліфікація, очікувана оплата праці)

⁸ https://docs.google.com/forms/d/1jA9D22pCZ78YRekKmwjWX87WuZu-fkrQRp1CeoSuoBE/viewform?edit_requested=true&fbclid=IwAR3m0v7Qssa4hUQjb_SIZKxb0hz2rL-IPOUKmyALdy8Yk-IdXW6tuJesy0

- Особливі конкурентні переваги громади (яке саме сприяння місцевої влади буде надано? тощо)
- Контакти уповноваженої особи у громаді

Що може зробити місцева та регіональна влада для залучення переміщених підприємств?

Передусім місцева влада має провести аналітичну роботу і визначитися, які саме типи підприємств є пріоритетними для переміщення у громаду. Особливо з урахуванням того, що це переміщення може мати тимчасовий (до нормалізації ситуації у «домашньому» регіоні) характер. Такий вибір має базуватися не лише на поточній кон'юктурі та нагальних викликах в кризових умовах, але й на розумінні стратегічних пріоритетів місцевого економічного розвитку. Іншими словами, ймовірно, що у деяких випадках місцевій владі доцільніше дати негативну відповідь на запити певних видів компаній з урахуванням їхнього майбутнього впливу на існуючих місцевих виробників-конкурентів, ринок праці, інфраструктуру.

На етапі підготовки до залучення переміщених підприємств органи місцевого самоврядування мають провести інвентаризацію усіх потенційних локацій у громаді та підготувати на цій основі стислі (на 1-2 стор.), але інформативні **паспорти таких локацій** (перелік ключових даних наведений вище).

Ідеально, щоб такі паспорти мали зрозумілу карту (з геолокацією, або й ідентифікацією на Google Maps). Особливу увагу зверніть на те, щоб зробити якісні фото ключових елементів локації.

Для доступу до детальнішої інформації про локацію – використовуйте QR-коди, які відкриватимуть гіпер-посилання на фото локації та відповідні документи (як-от документація по землекористуванню) для читача, який зацікавиться деталями.

Ось приклад такої презентації даних про локації у Хотинській громаді (Чернівецька обл.):

У паспорті також важливо надати адекватну інформацію щодо можливостей для **розміщення у громаді працівників** переміщеної компанії та членів їх сімей. А також – про особливості умов зайнятості місцевих жителів та розміщених тут ВПО (наявність та кваліфікація, очікувана оплата праці).

При відборі локацій не намагайтесь, користуючись «нагодою», позбутися різного «неліквіду» - десятиріччями занедбаних виробничих чи складських приміщень, на запуск яких потрібні суттєві затрати часу і ресурсів. Більшість переміщених компаній планують якомога скоріше відновити свій виробничий процес, тому стан локації мав би бути відповідним – готовим до **«швидкого» старту**.

Традиційно проблемним в Україні є приєднання виробничих потужностей до електричних мереж. Тому цьому аспекту варто приділити особливу увагу у паспорті локації, зокрема зазначити можливість сприяння з боку місцевої/ регіональної влади у комунікації з обленерго.

Наступне завдання – постійний **моніторинг усіх можливих каналів інформації**, де розміщуються запити підприємств, та швидке реагування на пріоритетні для громади запити. Для цього паспорти локацій мають бути розміщені на веб-сторінці громади або на Google-диску. Таким чином потенційному партнеру можна буде надіслати не лише текстове повідомлення (напр. у телеграм-каналі чи месенджері), але й одразу додати гіперпосилання на паспорт локації, яка підходить під його запит.

Окрему увагу варто приділити аналізу доцільності/ можливості формування **кооперації та взаємодії переміщених компаній з місцевими підприємствами** та підприємцями. Для цього варто провести обговорення з усіма зацікавленими сторонами. Можливо, у їхніх ланцюжках постачань/ збуту уже присутні компанії, що можуть бути зацікавленими у переміщенні ближче до своїх комерційних партнерів.

У випадку запитів на переміщення від великих компаній доцільним може бути **міжмуніципальне співробітництво** сусідніх громад для забезпечення відповідної інфраструктури та робочої сили.

На регіональному рівні також є можливість посилення привабливості певних областей для релокації. Так, на початку квітня ц.р. Львівська ОВА оголосила про запуск на час воєнного стану Програми підтримки бізнесу, зокрема того, який переїхав на Львівщину. Планується, що допомогу нададуть щонайменше 250 підприємствам і це дозволить створити 2,5 тисячі робочих місць⁹. У рамках програми йдеться про три інструменти:

- надання безповоротної фінансової допомоги виробничим підприємствам, які перемістились у Львівську область (по 100 тис грн та ще 100 тис грн додатково за умови створення не менше 20 робочих місць);
- надання ваучерної підтримки мікро та малим підприємствам на маркетингові послуги (до 50 тис грн) або сертифікацію продукції (до 80 тис грн);
- безповоротна фінансова допомога на закупівлю обладнання у галузі легкої та харчової промисловості, для машинобудівних підприємств (500 тис грн, якщо створять не менше ніж 5 робочих місць).

Ймовірно, що цей приклад цільових грантових програм за кошти обласного бюджету захочуть наслідувати інші регіони.

⁹ <https://loda.gov.ua/news?id=66809>